ఆమె త్యాగం

సీతారామయ్యని నేను క్లబ్బులో ఎరుగుదును. డిగ్రీలూ, మర్యాదా, ప్రాముఖ్యమైన ఆక్లబ్బులో సీతారామయ్యని చేర్చుకోడం ఎవరికీ ఇష్టంలేదు. నాకుకూడా. కాని తనుచేరడం ఇష్టం లేదన్నవాణ్ణి తంతానని బెదిరించి చేరాడు. తంతానన్నాడంటే తన్నితీరతాడని, అందరికీ తెలుసు. అతసి చేరింతరవాతనైనా అతన్ని మాలో ఒకణ్ణిగా చేర్చుకోనేలేదు. అతనివైఖరిమాత్రం, 'మీ రెంతవెధవలో నాకు తెలుసు. పంతానికి చేరానుగాని, మీరు నన్ను అంగీకరించక పోవడమే నాకు మర్యాద' అన్నట్టు తిరిగేవాడు.

అతను గొప్ప రౌడీ కావడమే కాకండా, తనతండ్రి దమ్మిడీలు లెఖ్కపెడుతో, సౌఖ్యాలు వొదులుకొని వెట్టిచాకిరీ చేసి కూడబెట్టిన గొప్ప ఆస్తిని ఒక స్త్రీకోసం—అందులో అందంలేని రోడ్డు వేశ్యకోసం తగలేశాడనీ, ఇంక మిగిలిన కొంచెమూ, మోటారులో ఆమెతో తిరిగే సరదాకోసం సరి పుచ్చుతున్నాడనీ తెలిసింది. పిసినారి అని బతికి వున్నన్నాళ్లూ తిట్లుతిన్న అతని తండ్రి, ఇప్పుడు పబ్లిక్ సింపతీని సంపాయించాడు. ధనం భద్రంచేసుకుని, తక్కిన అల్లర్లు ఎన్నిచేసినా లోకం గౌరవిస్తుంది. ధనం వున్నప్పటి అతనిగర్వం ధర్మంగా కనపడ్డది గాని, ధనం తరుగుతున్నకొద్దీ, అతని ముఖంలో గర్వం, సంతోషం, మనుషుల్నిచూసి అల్పభారం ఎక్కువవుతున్నాయి !

"ఏంచూసుకుని ఆ బోర్లపడడం ?"

"దాన్ని చూసుకునేమో ?"

"తన రంభముందు కులకమను. మనముందు ఎందుకు ?"

"మనకి ఆరంభ లేదుకదా అనిగావును"

"ఆస్త్రీ ఏం రంభకాదు. నేను చూశాను."

"ఇదివరకు గుంటూరులో దాని ఖరీదు ఆరణాలు, రెండు బంతి పువ్వులూ—"

"తాను వొలిచింది———"

శీతారామయ్య వొస్తున్నాడు. వూరుకున్నాము.

శీతారామయ్య నాకత్యంత ప్రియమిత్రుడు. క్లబ్బుకి వెళ్ళడమంటే కలిగే సంతోషములో సగం అతన్నిచూసే ఆశలోనే యుండేది. కాని తనతండ్రి దమ్మిడీలు లెక్కపెట్టి సౌఖ్యాలు వదలుకొని వెట్టిచాకిరీ చేసి కూడతీసిన ఆగొప్ప ఆస్తిని ఒక స్త్రీకోసం తగలేశాడని, యింక మిగిలిన కొంచెమూ, మోటారుకారులో తిరిగే సరదాకు సరిబుచ్చుతున్నాడని అనేవాళ్ళు. క్లబ్బులోకాని, ఆస్త్రీ యెవ్వరో, ఎటువంటిదో. నాకు స్నేహమైన సంవత్సరానికి గావును, అతను క్లబ్బుకురావడం మానాడు. జబ్బుగా వుందన్నారు. వూరువిడిచి వెళ్ళాడు. తరువాత తిరిగివచ్చాడనీ, అతని జబ్బు క్షయ అన్నారనీ, తెలిసింది. అతని మేడ, కారు, వేలం పడ్డాయి. వూరివెలపల ఏదో గుడిశెలో కాపరమున్నారని తెలిసింది. అతన్ని వెళ్ళి చూడాలనుకున్నాను. కాని అదివరకెన్నడూ అతనియింటికి వెళ్ళలేదు. అతని కిష్టముంటుందో లేదో, అందులో సరైన మర్యాదకాపరంకూడా కాదయ్యేను, అని వెళ్ళడం మానుకొన్నాను. కాని వారం రోజుల్లోనే అతన్ని చూడడానికి రమ్మని కబురువొచ్చింది. యింక డాక్టరైన తరువాత నా యిష్టాలతో పనేముంది ?

౨

మొదట ఆ కుటీరాన్ని చూడగానే, నా కాశ్చర్యం వేసింది. బీదతనంవల్ల ఆ దేవిడీవంటి మేడని వొదిలారా, లేక యీకుటీరం అందాన్ని వొలిచి స్వప్నాలుకని యిట్లా సృష్టించుకున్నారా, అనిపించింది. యింటిముందర పూలమొక్కలు, తడికలకు అతికించిన పూలకాయితాలు, చిన్నపటాలు, అద్దకాలసరజాలు, రోగిమంచందగ్గర కొమ్మలు, పూలు, అలికి ముగ్గువేసిన నేల, శుభ్రత అన్నీ నాకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగించాయి. ఆమెవొచ్చింది. తలెత్తి ఆమెవంక చూడగానే తెలిసింది నా అంతరాత్మకి, నా జీవితంలో శాశ్వతమైన పదచిహ్నాన్ని వదలగల వకగొప్ప నిమిషం తటస్థమయిందని. ఆమెలో అందం లేదు. పెద్దకళ్ళు కావు, కోల ముక్కు లేదు, గొప్ప అవయవాలు లేవు, ఆకర్షించే వక్షం లేదు. కాని యేదో శుభ్రం, పవిత్రత, పాతివ్రత్యం, శోభ, ఆమె నావరించి వుంటుంది. ఆమె ముఖంలోని చిరునవ్వు పిలిచి స్నేహం చేసుకుంది నన్ను. లోకమంతా వొదిలి యిక్కడ వుంటే నేమని అప్రయత్నంగా తోచింది. ఈమెవల్ల అత నిదివర కెంత ఆనందాన్ని పొందివుండాలో యీమెకాంతితో చిరునవ్వులతోటి తన గృహము, హృదయము యెంత గొప్పగా వెలిగివుంటాయో అనుకున్నాను. రాత్రింబవళ్ళు యీమెపక్కన వుంటే, రోగినై మంచంమీద పడుకొనివుంటే నేం ?

ప్రతి వుదయం నే నా గుమ్మములో కాలు పెట్టడంతోటే పారిజాతపువ్వువాసన, వెన్నెల మెత్తదనమూ, ఆకాశవిశాలత్వము తోచేట్టు, ఆమె శాంతమైన చిరునవ్వు కళ్ళలోని దయ నన్నావరించేవి. అక్కణ్ణించి, కదలి వూళ్లోకివెళ్లడం తెలుచుకు[illegible] కష్టా శ్రమపరించి [illegible] [illegible] ఉండేది. ఆ

ఆకర్షణాశక్తి, సౌమ్యశాంతసౌభాగ్యం, యెక్కడ, యెందుకు ఆమె నించి ప్రసరించేవో నాకర్థం కాదు. అపురూపంగా కొందరున్నారు. వారిలో ఒక్కొక్కరు యెప్పుడో తటాలున కంటపడగానే మురికికాల్వలూ, నల్లనిగోడలూ, ఎర్రని దుమ్మూ, వీటిలోంచి అకాత్తుగా గంధర్వద్వారం తెరుచుకొని శీతలఛాయలతో ఆహ్వానించే సుందరారణ్యంలోకి వెళ్ళినట్టుంటుంది. విశాల మైదానముపైని నిర్మలాకాశాలు, నీలంగా తళతళలాడే చల్లని తేటనీటి సరోవరాలూ, నెర్రవైన తెల్లని పద్మాలరేకులూ స్ఫురణకు వొచ్చి హృదయం చెప్పరాని బాధతో కొట్టుకొంటుంది. మనజన్మ సార్థకము చెయ్యగల ఆ సుందర విహారాలన్నీ వొదిలి అక్రమమూ, అసహజమైన మన సిగరెట్ జీవితాలతో అసంతృప్తి కలుగుతుంది. యెన్ని పూర్వజన్మాల వాసనో పూర్వయుగాల్లో అనుభవించి సహజజీవనపు, నిగూఢ జ్ఞాపకమో, యీ కాఫీహోటళ్లూ డబ్బు నగేసే రోగులూ, ప్రేమ లేక కులాసాగా మాట్లాడేక్లబ్బు స్వార్థస్నేహితులూ, ఐడోఫారం కంపులూ అన్నీ పోయి పొలాలమధ్యనో, చెరువుగట్లనో, పర్వతాగ్రాలనో నివసించాలని ప్రోత్సహించే రూపం ఆమెది.

ప్రొద్దునే ఆమె మొఖం దర్శనంచేసినతరువాత దినమంతా నాశక్తులన్నీ కృశించేవి. యేదిచూసినా అసంతుష్టి, యెవర్ని చూసినా విసుగు. యీశ్వరుని దివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని చూసి, ఆ ఆనంద మనుభవించిన భక్తుడికివలె యీలోక సౌఖ్యాలు అల్పమనిపించాయి. యెవరు డబ్బు చేతిలోపెట్టినా, యెవరు కృతజ్ఞతతో నమస్కారాలు పెట్టినా వ్యర్థమనిపించింది. నాకీర్తిగాని "చెక్‌బుక్" గాని నాకేమీ సంతుష్టి నివ్వలేదు. దినంలో యెక్కడ పువ్వుల్నిచూసినా ఉదార కార్యాలసంగతి విన్నా,

సంగీతం చెవిని తాకినా, ఆమె తీవ్రంగా జ్ఞాపకం వొచ్చి బాధ కలిగేది.

యీ అశాంతి అంతా ఆమెమీద మోహంవల్లనా, ఆమె మీద వాంఛా, నన్నిట్లా బాధిస్తోంది అని ఆలోచించా నొక రాత్రి. ఆమె నన్నంగీకరించినట్లూ, నా హస్తాల్లో ఆమెను అదుపుకున్నట్లూ భావించుకొని చూశాను. వెంటనే నాపైని, నా తుచ్ఛకామంపైని, పరమాసహ్యం కలిగింది. మంచివాసనలతో మెత్తని రంగులతో నవ్వే గులాబిపువ్వుని యెంగిలిముద్దు పెట్టుకున్నట్టే. చల్లని నిర్మలమైన చందమామను వేడినిశ్వాసాలతో కావిలించుకున్నట్టే. శుభ్ర హృదయ తేజస్సులో బూతులు మాట్లాడినట్లుంది. ఐతే నన్ను విడవని యీ వెర్రివేదనకి అర్థం యేమిటని ఆలోచించాను, కాని ఆ సమస్యకి అంతం కనపళ్ళేదా రాత్రికి. అందమూ, యవ్వన ప్రారంభమూ, లేని ఆమెవల్ల యీ బాధ అసహజమైన భ్రమ, విపరీతమైన మాయ. దాని నుంచి తప్పించుకోవాలి. మనసులో ఆమెని 'ఎనలైజ్' చేసుకుని కాంక్షించవలశిన కారణమేమీ లేదని నా మనసుకి నేనే గట్టి సమాధానం చెప్పుకుని ఆరాత్రికి నిద్రపోయినాను. మర్నాడామెని చూడగానే, ఆమెలోని ఆ ఆకర్షణకి కారణం కనిపెట్టాలని వెతికాను. ఎందుకిట్లా హృదయాన్ని కలవర పెడుతూందని. నెమ్మదిగా చూచి ఆమెకళ్ళల్లో శాంతమైన సరస్సుల్లో ప్రతిఫలించే ఆకాశం కనపడ్డదో, యెగిరేపక్షుల వొచ్చిరాని నడక ఆమె గమనంలో తోచిందో, వొత్తుగా పెరిగిన గడ్డిపీడలు, ఆమె కుంతలాల గుబుర్లలో కలిగాయో, దూరపు పర్వతాల నీలపు నునుపు వానలు కడిగిన గాలిపరిమళం, ఆమె దేహకాంతిలో కరిగినట్లుందోగాని; చూసినకొద్దీ; ఆలోచించినకొద్దీ, వలలో కొట్టు

కునే పక్షివలె నా మనసు కుదింత లేని వాంఛతో తప్తమ
యింది.

ఒక్కవారంలో జీవితం దుర్భర మయింది. అభిమానమూ, న్యాయమూ, స్నేహమూ, ధర్మమూ అన్నీ త్యజించి, ఆమె పాదాలపైన పడి కన్నీళ్ళతో——యే మడగను, యేమిటంటే. యేం కావా లంటే, యే మని చెప్పను? నాకే తెలీదే! ఒక్కటి మాత్రం రూఢిగా నిశ్చయ మయింది. ఆమె నాతో వుండాలి, నా యింటిని పువ్వులతోటి, కాంతితోటి నింపాలి. అంతవరకు నా వాంఛ స్పష్టము. ఆమెనుంచి దూరంగా జీవించడం దుర్భరం. కాని యెట్లా? యెవణ్ణో వొదలి శీతారామయ్యతో వుండగా లేనిది, అతన్ని వొదలి నాతో నివసించ కూడదా? కాని నేను సంఘుంపట్ల ఆ సాహసాన్ని చూపగలనా? పోనీ ఆ కుటీరం లోనేవుంచి రహస్యంగా——ఛీ——ఛీ—— నా మనస్సు తిరుగ బడ్డది. పోనీ ఆమెను వేరే కాపురముంచి——వొస్తుందా?—— యిట్లాంటి మనుష్యులు, డబ్బుకే అమ్ముకుంటారు దేహాన్ని, ఆత్మనీ. శీతారామయ్య యిప్పు డామెకి మహాభారం. కాని ఆమెనిగురించి అట్లాంటి ఆలోచనలుచేసిన పాపానికి నా నాలిక కొరుక్కున్నాను. నా గుడ్డితనానికి, అహంభావానికి నామీద నాకు చాలా కోపం వచ్చింది. అతని బాధను తగ్గించినందుకై నేనే మడిగినా యివ్వదా అనిపించేది. కాని నమ్మిక నానించి అట్లాంటికోర్కె రాగానే ఆమెకళ్ళు కష్టంతో కిందికి వాల్చ డమూ, మెల్లిగా మోహంలోనివయ మబ్బులవలె కరిగి కోప కాంతి చంపల్ని ఆవరించడమూ, ఒక్కమాట లేకుండా మెడ తిప్పుకొని పెదిమ కొరికి యేం చెప్పడమో తెలీక ఆమె వెళ్లి పోవడమూ తోచి నన్ను బంధించేవి.

3

మెల్లిగా ఆమె వొంటిమీద నన్నని బంగారుగాజులూ, రాళ్ళ కమ్మలూ, చివరికి నానూ అన్నీ మాయమవుతో వుండటం నాకు కనపడ్డది. ముందు నా బిల్లులు సగంధర తగ్గించాను. ఒకరోజు వొంటింటో యెవరితోనో మాట్లాడుతూ వుంటే, నేను వినవలసి వచ్చింది. ఆమె యెవరికో చీరెను యెనిమిది రూపాయల కమ్మింది. ఆకొన్నాటిచీరెను నేను చూశాను. కొత్తది యాభై రూపాయలుంటుంది. దానికి కొంచెం చిరుగుంది. దాన్ని తీసుకుని రూపాయలిమ్మని వాడు పోట్లాడుతున్నాడు. ఆ రూపాయలు ఖర్చుఅయినాయి, లేవని యీామె అంటోంది. నేను నిశ్చేష్టితుణ్ణయిపోయినాను. యింటికి వెళ్లి కవరులో యాభై రూపాయలు పెట్టి తీసుకోమని బతిమాలుతూ, శీతారామయ్యకు పంపాను. మర్నాడు వెళ్ళగానే ఆ రూపాయలు నాచేతులో పెట్టింది. మాట్లాడ్డానికి చేతకాక నేను వెళ్లిపోయినాను.

"ద్రాక్షపళ్ళు, ఆపిల్సు యిచ్చితీరాలా" అంది ఆమె కపంతో మర్నాడు.

"తప్పదు. యింకా యివ్వాలి. మీా స్తితి చూసి చెప్పక వూరుకున్నాను" అన్నాను నోరు జారి.

"అట్లా అనుకోకండి. యివ్వవలసినవన్నీ చెప్పండి పరవా లేదు" అంది.

ఈ కళ్లతోనే ఆమె క్రమంగా చిక్కిపోవడం అసహాయంగా చూశాను. భోజనం మానేస్తొందని తెలుసు. ఎప్పుడూ వికాసంగా వుండే ఆమె మొహాం కొంచెంగా వాడింది. ప్రియుడి జబ్బులోనూ, కాలుస్తున్న దరిద్రంలోనూ శాంతంగా ఆనందంగా తిరుగుతూవున్న ఆమె నడక కొంచెం మందగించింది. గర్వంగా

ప్రపంచాన్ని, విధిని, ధిక్కరించి నవ్వే ఆమె పెదవి కిందకి జారింది. నే నెట్లా భరించను ?

ఆరోజు పొద్దున ఆమె నాదగ్గిరగా నుంచుంది.

"ఆయన వొంటో నెమ్మదిగానే ఉందండి, మీ రెందుకు వృధాగా రావడం ?" అంది. రోగి మూలిగి నావంక చూడక గోడవేపు తిరిగాడు. యేంచెయ్యను ? "సరేలెండి. కాని, శీతా రామయ్యగారితో కొంచెం మాట్లాడి వెళతాను" అన్నాను. ఆమె వెళ్ళింది.

"నాదికాని వ్యవహారంలో జోక్యం గలుగజేసుకున్నందుకు క్షమించండి. నన్ను వైద్యుణ్ణిగా గాక స్నేహితుడిగా చూచుకోండి. మీకు యింకా నెలలకొద్దీ వైద్యసహాయం అవసరం. నా దగ్గర్నించి వుచితంగా తీసుకోక పోయినా, బాకీకింద చూసుకోండి. కాని, మందు మాని తేమాత్రం తప్పకుండా మొదటి స్థితికి వస్తారు."

అతని కళ్లంబడి నీళ్ళొచ్చాయి.

"నా భార్య వొప్పుకోదు. ఇంక రాకండి. మందు పంపకండి."

యింటికి వెళ్ళి ఆలోచించి వరసగా నాల్గురోజులు నాల్గు పదిరూపాయలనోట్లు పేరు లేకుండా పోస్టులో పంపాను.

౪

పదిరోజు లయింది నే నా యింటివైపు వెళ్లి. చేతి దూరంలో వున్న చల్లని కొబ్బరితోటలోకి వెళ్ళడం చేతకాక, యెండలో కాళ్ళు కాలుతూ గంతులువేస్తున్న ట్టుంది నా జీవితం. ఆమె త్యాగాన్ని తలుచుకున్నప్పుడు నా మామూలు వుదారాన్ని, ధర్మాన్ని తలుచుకుని, అంత నీరసపుపనులు చేసినందుకు నాకు సిగ్గేసింది. గుండె నిబ్బరం చేసుకొని యిటూ అటూ చూడక

దమ్మిడీల దగ్గర్నించి వేలదాకా పోగుజేసి, కుబేరుడు కావాలి; లేకపోతే సర్వమూ త్యాగంచేసి శుష్కదరిద్రుడు కావాలి, అంతేకాని మర్యాదలకోసం, రూపాయి, అర, చందావేసి, యేడుస్తూ చెల్లెళ్లకు మేనపిల్లలకూ తిండి పెట్టి చీరెలిచ్చేబతుకు ఎందుకొచ్చింది ? సుఖంగా భోజనముందు కూచున్నప్పుడు కాళ్లు కడుపులో పెట్టుకొని పడుకున్న ఆమెశీలం జ్ఞాపకంవొచ్చి తిండి సహించదు. చీట్లపేకతో క్లబ్బులో కాఫీ తాగుతో కాలం గడిపే సంతోషసమయాన రాత్రింబవళ్ళు నిమిషం శాంతి నెరక్క చాకిరీ చేసే ఆమె దృఢత్వం జ్ఞాపకంవచ్చి పేక పారేసి లేచేవాణ్ణి. ధీరత్వాన్ని, దేశసేవను, త్యాగాన్ని పొగిడితే నాకు సిగ్గయి ఆమెసంగతి చెప్పాలని నోటివరకు వచ్చేది. ఒకసారి క్లబ్బులో కొంచెం కదిపాను. వెంటనే పార్వతీశం, "అదిరా— శీతారాముడి ముండేనా, దాన్నా సాటి తీసుకొస్తున్నావు. అవును. యీామధ్య నువ్వు 'ట్రీట్'—

'మటప్' అన్నాను కళ్ళెర్రజేసి.

తరవాత యింక ఆప్రస్తావన రానేలేదు. కాని క్లబ్బులో మాత్రం మనుష్యులామెను మరచిపోలేదు.

"యింకా వాడితోనేవుందిరా ? అడుగుబొడుగు యింకా మూటకడుతోంది గావును ? యింతవరకు క్షవరం చేసింది. రోగాన్నంటించింది. యింక వదలకూడదూ, వాడి పీనిగని కళ్ళారా చూసి కాని వదలదు."

ప్రజల హృదయాలిప్పుడు శీతారామయ్యకోసం ద్రవిస్తున్నాయి.

రాత్రులు కూడా పక్కన పడుకుని ప్రాణాలన్నీ బైటికి దగ్గే ఆ నిర్భాగ్యుడి ప్రతి ఆయాసంలోనూ, తన ప్రాణాలు పొయ్యేట్లు

బాధపడే ఆమె జ్ఞాపకం వొచ్చింది.

❋

నా శ్రమ తీరేట్టు పొలాలమీదనుంచి గాలి వేస్తోంది. నీళ్ళల్లోంచి కప్పలు వింతగా నావంక చూస్తున్నాయి. చేలలో బంతి పువ్వులూ, పొట్లపువ్వులూ అందంగా కనపడ్డాయి. ఆమె కుటీరం బైట నుంచునివుంది. నన్ను చూడగానే యెందుకు మళ్లీ వొచ్చావన్నట్టు చూసింది.

"వూరికే స్నేహానికి చూడ్డానికి వొచ్చాను. ఇది యిష్టం లేకపోతే వెళ్లిపోతున్నాను."

చప్పున నా చెయ్యి పట్టుకొని ఆమె, "మీరు రావడం మానేసిం తరవాత యెంతో వంటరిగా వుంది. ఆనందం కలిగించే అరగడియ కాలమూ జీవితంలోంచి మాయమయింది. తప్పకుండా రాండి. ప్రతిరోజూ రండి. యిట్లా—సాయంత్రం—" అంత మాట్లాడేనని చప్పున ఆగింది. కళ్ళంబడి వొచ్చే కన్నీటిని ఆపుకొని అవతలకి తిరిగి లోపలకి వెళ్లింది. శీతారామయ్య దగ్గిర అరగంట కూచున్నాను. అతను అలిసి కళ్లు మూసుకోగానే, నన్ను బైట కుర్చీ వేసి కూచోపెట్టి కాఫీ ముందర పెట్టి నుంచుంది.

"మీరు కూచోరా"—కింద నాపరాయిమీద కూచుంది. యెంతో వాడిలిపోయింది. బుగ్గలు కిందికి వేళ్లాడాయి. కళ్ళ చుట్టూ నల్లటి లోతులు కనబడుతున్నాయి. పాప మీ ఆమె కెట్లా సాయం చెయ్యటం ? నేను పంపిన నోట్లేమిచేసిందో, వుపయోగించినట్లు కనబడదు. యిదివరకటి ప్రాభవంలో తా నెరిగిన ధనవంతుల సంగతి మాట్లాడుకుంటూ, ఆ సాయంత్రపు గాలిలో కూచున్నాము. ఆమె నాదగ్గిరిగా, నావంక ప్రేమతో చూస్తూ పక్కన కూచుంటే చాలదూ. కుషీంచిన ఆమె దేహంగాని,

వాలిన ఆమె బుజాలుగాని, రేగిన ఆజుట్టుగాని, నావాంఛను అడ్డగించలేదు. ఆత్మనించి ఆత్మకి పిలుపులాగు తోచింది. అక్కడ కూచున్నంతసేపూ ఆమెని మనసుతో దగ్గిరికి పిలుస్తూనే వున్నాను.

"చివరికి మీకు పుష్పాలన్నా తెచ్చి యివ్వాలనుకుంటాను. కాని కోపమొస్తుందని భయం."

"అవమానమంటే సహించలేను."

"అవమానమేముంది ?"

"నన్ను లోకువకట్టడం."

పెదిమ వొణికింది. యేపూర్వానుభవాలూ, కళ్ళు కనపడని పురుషత్వమూ, అహంభావంతో నిండి యేపశువులు కలిగించిన అవమానాలూ, యీమెనింత 'సెన్సిటివ్' చేశాయి. ?

"నేనెన్నటికీ మిమ్మన్ని అవమానంచెయ్యను. మిమ్మన్ని చూశినప్పటినించి నా హృదయంలో కలిగిన పూజ్యభావమే నేను తెలియజేయ గలిగితే!——"

"మీరునన్ను "మీ" రన్నప్పుడే తెలిసింది."

పాపం యీహృదయం, యీమలిన ప్రపంచంనించి, యెంత బాధపడ్డదోకదా. యీ అభిమానమెంత గాయపడ్డదోకదా. సన్నని వెన్నెలలో ఆమె సెలవుతీసుకొని ఆనందంతో తృప్తితో యింటివేపు నడిచాను. అ మృదువైన వెన్నెట్లో యీసస్యాలూ, నీళ్ళూ, కీటకాలు తృప్తినిపొంది ఆనందంతో విశ్రాంతి తీసుకున్నట్టు కనపడ్డది. నా జీవితానికి అర్థమూ ఫలితమూ, పొందినట్లుయింది నాకారాత్రి.

౬

ఆనాడు ఆశ్వీజ పౌర్ణమి. నేను వెళ్ళేటప్పటికి అతనికి వ్యాధి

యెక్కువగావుంది. చాలా మూలుగుతున్నాడు. యెప్పటివలె బైట జూకామల్లితీగ ప్రక్కగా కూచున్నాము. మాటిమాటికి ఆమె లోపలికి వెళ్ళివొస్తోంది. "నేను వెడతాను పోనీ, లోపల కూచోండి"

"అంత అవసరం లేదు. యీకాసేపన్నా—" ఆగింది—

"సాయంత్రమిట్లా మీతో మాట్లాడ్డం అలవాటయింది, బద్ధక మెక్కువయింది. మీమూలానే"

అతనికింత జబ్బుగావున్నా ఆమెముఖంలో కొంచెం వేదన లేదు, ప్రేమ తప్ప. ధీరత్వమా, అతనిపైని నిజంగా ప్రేమలేక విధ్యుక్తమనే భావంతో పరిచర్య చేస్తోందా ? కాఫి తెచ్చింది యెన్నాళ్ళనించో అనాలనుకుంటున్న మాట అనేశాను.

"మీరు నాకు కాఫీ యిస్తే నేను రాను. పోనీ ప్రత్యుపకా రంగా మందు పంపితే వొప్పుకోరు. మళ్ళీ నాకుమాత్రం అభి మానం లేదు ?"

"నేను మీ యింటికి వొచ్చినపుడు—" చప్పున సిగ్గుతో ఆగింది.

"వొచ్చినపుడు—"

మాట్లాడ లేదు.

"చెప్పరూ ?"

"యేం లేదు."

"చెప్పాలి" బలవంతంచేశాను.

"నేను యింటికి రావడ మేమిటి ?"

నాకు తట్టింది. యీామెని చూసి నా భార్య కూచో మనన్నా అంటుందా.

"వొస్తే ?"

"వొస్తే కాఫీబదులు మందివ్వండి అనబోయినాను." లోపల దగ్గుతున్నాడు. వెళ్ళి చాలసేపు రాలేదు. చుట్టూ వెన్నెల సూర్యకాంతిమీద విజయం పొందింది. తొట్టిలో చెంగల్వలు విచ్చాయి. పావురాలు మూలిగా . గాలి ప్రారంభించింది. గడ్డిలో పచ్చపూలు వూగాయి. చప్పున ఆమె పరుగెత్తుకొని వచ్చి 'ఒకసారి రండి' అంది.

సీతారామయ్య నెత్తురు కక్కుకొని పడిపోయినాడు. 'ఫిట్' తగ్గాక బైట వొచ్చి నుంచొని అంత ఆదుర్దాతోనూ, ధైర్యంతో తన నేమీ అంటనట్టు కావలసినదిమాత్రం చేస్తో నుంచున్న ఆమెస్థైర్యాని కాశ్చర్యపడుతూ నుంచున్నాను సీత రాముడితో అడవికి పోయిందని, సావిత్రి యముడితో వాదు లాడిందని, దుర్గమ్మ చీరెలు తగలపెట్టి ఖద్దరుసైను కట్టిందని, సూరమ్మగారు పాతివ్రత్యంమీద మహోపన్యాస మిచ్చిందని లొట్టలేసే మహానుభావుల పవిత్ర నేత్రాలకి దిన దినమూ నిమిషనిమిషమూ, మనో వాక్కాయకర్మలమీద యే పత్రికల్లోనూ పేర్లు పడని స్త్రీలు నిలిపే నిగ్రహం కనపడదు. యెంత కాలం సాధన చెయ్యకపోతే ఆ దృఢప్రజ్ఞ కలుగుతుంది? మొగుడు చచ్చాడని గుండెలు బాదుకొని ముఖారిరాగంలో రూపక తాళంలో పెంకు లెగర గొట్టే సావిత్రి భర్త పునర్జీవితుడైనాడంటే నమ్మతారు గాని, యీ కులటలో పాతివ్రత్యమూ, నియమమూ గుర్తించగలరా?

"వెడుతున్నారా?" వెనకనే ఆమె వొచ్చి నుంచుంది కంఠంలో వుండమంటున్న ఆదుర్దా కనపడ్డది.

"ఈరాత్రి నన్ను యింజక్షను యివ్వనియ్యాలి."

"అంత యెక్కువగా వుందా?"

దగ్గిరగా నుంచున్న ఆమెను 'ఫీల్' అవుతో నేను మాట్లాడ

లేదు.

"చెప్పరూ. చెప్పండి. నాతో చెప్పడానికి సంకోచించ కండి."

నా ధైర్యం మీకు తెలీదన్న మాట ధ్వనిస్తోంది. చెయ్యిమీద వేస్తూనే కళ్ళు పైకెత్తి నా కళ్ళలోకి చూసింది. అధిక ప్రయత్నంతో నా చేతులకి బుద్ధిచెప్పుకుని దూరంగా జరిగాను.

"ప్రమాదమేమీ లేదు. యీ నెలరోజులూ మందు లేక పోవడంచేత మళ్ళీ వెనకదోవ పట్టింది. మీ కాయనపైన నిజమైన ప్రేమున్నంటే మీ అభిమానాన్ని త్యాగం చేసుకుని ఆయనకి మందు యిప్పించండి" అన్నాను.

నా కంఠంలోంచి పొర్లివచ్చే అనురాగ వాక్యాల్ని తొక్కి పడుతూ. కళ్ళకిందికి వాల్చి వూరుకుంది.

"నేను వెళ్ళి సామాన్లు తీసుకొస్తాను. మీరేం భయపడ కండి"

వేళ్ళాడుతున్న ఆ చేతిని మాత్రం తాకకుండా వెళ్ళలేక పోయినాను. నిర్జీవ ప్రతిమవలె నుంచునివుంది. తిరిగిచూడక బైలుదేరాను. యిట్లా రోజూ యీమెను చూస్తూవుంటే యెట్లా భరించడం ? ఆశ లేని యీ వియోగవ్యధకో ? యెన్నటికన్నా లాభంలేదా. ? విసుకు కలగదా ఆమెకు ? ధనమూ స్వేచ్ఛా ఆకర్షించవా ? యెంత చిత్రమో ! ఒక్కసారీ శీతారామయ్య ఆతని స్థితీ, వ్యాధీ నాకు మనసుకే తట్టలేదు. అతనొకవేళ చచ్చిపోతే ! ఆపాడు ఆలోచనికి నాలిక కరుచుకున్నాను. కాని చచ్చిపోతే ! ఆతలపు నన్ను వొదల్లేదు. ఆ ఆశ కళ్ళముందు నుంచి తొలగదు. ఈ రాత్రి యీ యిన్‌జక్షనే మాస్తే చాలా మట్టుకు నాకు మనోరథసిద్ధి కలుగుతుంది. ప్రేమ దేనికన్నా

సంకోచించదుకదా ! అని నా నిశ్చయానికి నవ్వుకొని వెళ్ళాను.

పద్దైంది. విశాలమైన వెన్నెల సముద్రంలో ఆరోగి తల దగ్గర కూచున్న ఆ మహా పతివ్రతా మహత్యంచేత ఆగృహ నావ తేలుతోంది. నా కాళ్ళచప్పుడు విని బైటకి వొచ్చింది.

"నిద్రపోతున్నారు. లేచిందాకా యిక్కడ కూచుందాము."

వెనక చిన్న పువ్వులపందిరీ మొల్లలవాసనా చిన్న కుటీరమూ, చుట్టూ పరిమితిలేని యీ తెల్లని సముద్రము నాపక్కన యీ వనితా—లోపలి అగ్నిని మరిచిపోగలిగితే ! జ్వరమువంటి తాపంతో కుమిలిపోతున్నాను. "భయంలేదుకదా ?" అంది నెమ్మదిగా. పాపం యింతవరకు శవంవలె పడివున్న ఆ మృతజీవి పక్కన వొంటరిగా కూచొనివుంది. యెట్లా యివ్వను శాంతం ఆ హృదయానికి ? అతనికి జీవితమే నేనివ్వగలిగితే మళ్లీ యీమె నాకు కనబడుతుందా ? ఆ ఆలోచనలో నావుదారత్వం నశించింది. అతను పోతేమాత్రం యీమెహృదయంలో యింకో మోహానికి స్థలం వుంటుందా ? యింకో వాంఛ ఆకళ్లలో వెలుగుతుందా ? యింకో గృహంలో ఆకళ్లు వెలుగుతాయా ? యేమివ్వను యీమెకోసం ? నాధనం, మర్యాద, శీలం అర్పిస్తాను తృణప్రాయంగా.

"మాట్లాడరేం ?"

"నిజం మాట్లాడుతాను యేమీ అనుకోకండి. ఆజాడ్యం కుదిరి ఆయన సంపూర్ణ స్వస్థత పొందుతాడనే ఆశలు మీరిదివరకే వొదులుకొనివుండాలి. అవునా ?"

"యేమో !"

సందేహమేమీ లేదని వుద్దేశ్యం పైకి నిజం చెపుతున్నాననుకుంటున్నాను గాని, అంతరాత్మలో మాత్రం, ఆమెని బాధ

పెట్టాలని, అతనిమీద ఆ బంధనాన్ని గాయంచెయ్యాలని కోర్కి కలుగుతోంది.

"మేమెంత ప్రయత్నించినా కాలం జరపవలసిన వారమే కాని యింకేం లేదు."

మాట్లాడలేదామె. చంద్రుడు మెల్లిగా పైకి జరుగుతున్నాడు. నిశలు వూగుతున్నాయి. పున్నాగపువ్వామె తలమీద రాలింది.

"అది అతనికీ బాధే ! మీకూ బాధే ! కామా ?" అని స్పష్టంగా అంది.

"యీ సేవే లేకపోతే నాజీవితమే ఆఖరు." అందిమళ్లీ.

వూరుకున్నాను. యేంమాట్లాడను ? మెల్లిగా ఆమె కంఠం లోంచి యీమాటలు వొస్తున్నాయి. నాతోనో ఆ వెన్నెల తోనో చెప్పుకుంటుంది.

"తల్లిదండ్రులు లేనిదాన్ని, సమీపబంధువులు లేనిదాన్ని, భర్త నెరుగనిదాన్ని, యీ లోకానుభవం లేనిదాన్ని, నన్నొక్కడు మాబావ, నమ్మించి, ద్రోహంచేసి, తానను భవించి ఒక ధనికుడైన బంధువుడికి అమ్మాడు. వాడు తన వాంఛ తీర్చుకొని తను అప్పున్న ఒకమిత్రుడికి దానంచేశాడు. తరవాత అనేక పశువులచేతుల్లో మారాను. అనేక విషయాలు నేర్చుకున్నాను. ఆ దుర్వృత్తినుంచి, ఆ పరమనరకంనించి, విరక్తి పొందాలనుకున్నాను కాని మోక్షమందలేదు. ధనమూ మానమూ, అందమూ మర్యాదా లేని స్త్రీ జలప్రవాహముమధ్య తృణము యేదారి పొయ్యేవాడిఅనుగ్రహానికీ దోసిలి వొగ్గవలసినదే. అప్పుడు నేర్చుకున్నాను. అప్పుడు తీసుకున్నాను యీ ప్రతిజ్ఞ యెవరినించీ అధర్మంగా ఒక దమ్మిడీ స్వీకరించకూడదని.

అవ్యాజంగా అడగకుండా యిస్తారు ధర్మాత్ములవలె ధనమూ సహాయమూ. వడ్డీతో శరీరమునించి దాసివిలవను గ్రహిస్తారు. ఆ మహాపంకంలోంచి బైటపడే సాధనమెరక్క మృత్యువు నాశ్రయింపబోయ్యే నన్ను చెయ్యిజాచి పైకిలాగి వుద్ధరించారీయన. యీయన పురుషసింహం; దుర్మార్గులలో దుర్మార్గుడు; కాలాంతకుడు. అతడు తన పట్టమహిషిని చేసుకుని తన స్నేహిత బృందంచేత నన్నారాధింప చేశాడు. నా మాట శాసనము. నా కనుసన్నలు రాజ్ఞీవచనాలు, నా కోపము ప్రళయావసానముగా జరిపాడు. యాభైవేల రూపాయల ఆస్తిని నన్నలంకరించేందుకు, నాకు నైవేద్యంగా, నా ఆనందానికై మూడేళ్లలో వెదచల్లాడు. నా కదంతా కావాలా? కాని యెంత విలువైనదీ నాకు స్వల్పమని ఆయన వుద్దేశ్యపడి ధనవ్యయంలో తన ఆనందాన్ని అనుభవించారు. నావల్ల నాకోసం యీ నా దుస్థితిలో పడ్డ యీయనికి నే నెంత సేవచేస్తేమాత్రం ఋణం తీర్చుకోగలనా ?"

ఆమెమాటలు నిద్రపోయ్యేదానివాటివలె మెల్లిగా ఆగిపోయినాయి. నేను ఆలోచిస్తూ కూచున్నాను. నీడ మామీదికి జరిగింది. కొంగ ఒకటి చింతచెట్టుమీదనించి విడవకండా యేడుస్తోంది. రోగి లేచాడు. లోపలికి వెళ్ళి యింజక్షను యిచ్చాము. నిద్రపోగానే బైట వొచ్చి నుంచున్నాము. ఆ రాత్రి నాకామెనించి కదలాలని లేదు. కాని వెళ్ళితీరాలి. "నేను వెడతా నింక." వొద్దని ఆమె కళ్లంటున్నాయనుకున్నాను. ఆమె మాట్లాడలేదు. నాకు కదలాలని లేదు. ఏం మాట్లాడను ? ఆమె కథ విన్నతరవాత ఏ మాటలు మాట్లాడడానికీ పేలవంగా తోచింది. యింకో విధంగా ఓదార్చే సాహసం లేదు. ఒకమాటతో చూపుతో

నన్ను మాడిస్తే, ఎన్నటికన్నా ఆ గాయం మానుతుందా ?

"నా మాట వినండి మందివ్వకపోతే ఆట్టేకాలం ఆశ లేదు."

"ఆశ లేకుండా పోవాలనే కదూ మీ వుద్దేశ్యం ?"

ఉలికిపడ్డాను.

"ఏమిటిది యిట్లాఅంటున్నారు ?"

"ఏం లేదు. యీ చాకిరి తప్పిపోయి నేను జీవితంలో సుఖం అనుభవించా లనిగా ?"

"మొత్తానికి మీరు పడే శ్రమను చూస్తేమాత్రం భూలోకంలో యింత త్యాగ మింకా వుందని సంతోషించాలో లేక మీవంటివారి కింత యిబ్బంది తటస్థించినందుకు దుఃఖించాలో, తెలీటం లేదు."

"ఆ రెంటిలో ఒకటీ న్యాయంకాదు."

"నేను వెడతాను"

ఆమె మాట్లాడలేదు.

"ముందుసంగతి చెప్పండి. పంపనామందు ?"

అంగీకారంగా వూరుకుంది.

"నేను ఉదయాన రానా ?" కొంచెం వూరుకొని "సాయంత్రాన రానా ?" అన్నాను.

"ఆ, ప్రొద్దున్న ఆయనకోసం, సాయంత్రం మీకోసం సరేనా ?" — — — — —

"మరి మీరు బిల్ పంపితీరాలి."

"పంపితే ?"

"నాదేమీ మక్కర లేదు. బిల్లులు తిరకొట్టటం లేండి" అని చిన్నగా ప్రయత్నపూర్వకంగా నవ్వింది.

"పంపించ వద్దనరుగదా ?"

"అది వీలు లేదు."

"బిల్లులసంగతి చూచుకొందాం. కాని నిజంగా నయంగా వుండదూ?"

"చూద్దాం నయంగా వుండక యేం చేస్తుంది."

"నన్ను సంతోషపెట్టటానికి అంటున్న మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు, నమస్కారం చెయ్యాలో జాలిపడాలో తెలీటంలేదు. మీరే మమ్మల్నిట్లా, జాగ్రత్త తీసుకోకపోతే యేమయ్యేవాళ్లం." నాచేతులు రెండూ పట్టుకుని మొహాన అద్దుకుంది. ఆమెని రొమ్మున చేర్చుకుంటే ఆ నిమషాన యేమీ అనదనిపించింది. కాని అంతనీచంగా "యెడ్వాన్టేజ్" తీసుకుంటానా?

౭

నెలకాగానే బిల్ పంపమని అడిగింది. పంపేను. అధికమైన దరిద్రంలో యెట్లాయిస్తుంది? కుర్రవాడితో అయ్యగారిని భోజనంచేసి రాత్రికి ఒకసారి తప్పకుండా రమ్మని చెప్పిందట.

నా బైస్కిల్ చప్పుడువిని బయటికివొచ్చింది. నా సైకిలు దీపం ఆ యింటిముందువున్న యెర్రపువ్వుల తీగపైనించి ఆమె మీదపడ్డది. తెల్లని శుభ్రమైన చీరకట్టుకుంది. జుట్టు చాలా అల్లరిగాదువ్వి పువ్వులతో నవ్వుతున్నట్లలంకరించింది. యెన్నాళ్ళయింది నేనామెను అట్లాచూసి? యెక్కడిదో ఒకజాకెట్ కూడా తగిలించింది. యెందుకబ్బా యీవేషం? ఏదన్నా ప్రయాణమా? యెవరన్నా వొస్తున్నారా? కాని పొట్టిచేతుల రవికతో చంపల జీరలాడే జుట్టుతో చిరుగులచీర కట్టుకుని రోజూ వున్నప్పుడే సహజంగా అందంగా కనపడేది. యెందుకు? ఇట్లా యీరాత్రి యీమెని శుభ్రంకమ్మని అడిగేటంత ఆరోగ్యం వచ్చిందా రోగికి? సరాసరి నన్ను వొంటింటోకి తీసికెళ్ళింది.

ఆయింటిలో ఒకపక్క సామానంతా తీసేసి నులకమంచం వేసి, తన చేతులతో వుతికిన ముడతలు దుప్పటినొకటి దానిమీద పరిచి వుంచింది. పక్కన ఒక పాతకుర్చీ, గూట్లో కంచెంబులో ఆకులు పువ్వులు, పక్కన తమలపాకులు వున్నాయి. అత్తరువాసన కొంచెంగా యెక్కణ్ణించన్నా వస్తుందేమో. నన్ను కుర్చీమీద కూచోమని తానెదురుగా సిగ్గునటిస్తో నుంచుంది. అంతా కొత్తగా వికారంగా, కనిపిస్తోందినాకు. మాట్లాడితే యేమౌతుందో అన్నట్లు, అట్లానే కూచున్నాను. ఆమె అట్లానే నుంచుంది. గూట్లోదీపం నిదానంగా వెలుగుతోంది. పక్కగది లోంచి బాధతోకూడిన రోగివూపిరి వినపడుతోంది. యింక వుండలేక, "మాట్లాడవేం" అన్నాను.

"యేముంది, నేను సిద్ధంగానేవున్నాను," అని పక్కచూపులతో లేనిసిగ్గుతో నన్ను పలకరించింది.

"యెందుకు అన్నాను కొట్టుకుంటున్న హృదయంతో. నేను తనని అన్యాయంగా క్రూరంగా హాస్యం చేస్తున్నట్టు నావంక చూసింది.

"మీయిష్టానికి." అన్నది.

తెలుస్తున్నదినాకు.

నావొళ్ళు వొణికింది. కళ్ళుతిరిగాయి.

యేమిటిది ? యెందుకిట్లా చేసింది ? చప్పున ఆలోచించాను.

"యిట్లా కూచోండి"

మంచంమీద కూచుని నాచేతిమీద చెయ్యేసింది.

"యెందుకిట్లా ?"

"మీ ఋణం తీర్చుకునేందుకు."

"యిట్లానా ?"

"నాకు చావైతేన విధం యిది వొక్కటే. యీశూన్య గృహంలో యింకేమీ లేదు."

"కాని మీ కంగీకారమేనా ?"

"అంగీకారంతో ప్రసక్తిలేదు. ధర్మం"

"పోనీ నా కంగీకారమా ?"

"మీ కిష్టంలేదా" అని వోరగా చూసింది.

"యెందుకనుకున్నా రట్లా ?"

"యింతలోకం చూసింతరవాత అంతమాత్రం తెలుసుకో లేనూ !"

"లోకానికి విరుద్ధం కూడా వుంటుం దక్కడక్కడ."

"కాని మీ విషయం నాకు నిశ్చయమే."

"యెప్పణ్ణించి ?"

"మొదటిరోజునించి."

"ఐతే యింత ఆలస్యంచేసి బాధ పెట్టారేం ?"

"యింత దరిద్రం పట్టిందే ?"

"కాని యిది ధర్మమా ?"

"నాబోటి కులటలకు ధర్మమనేది వుందా ?"

"మీరు నామనసులో మహాపతివ్రతలలో వొకరని తెలీదూ ?"

"అదే నిజమైతే వాంఛ యేమిటి ?"

"నాలోని మృగానిదా వాంఛ. నాది కాదు."

"దానికే చెల్లిస్తున్నాను, బిల్"

"నా యెడల అన్యాయంకాదూ ?"

"యేది ?"

"నీహృదయంలేని దేహంతో నేను సంతృప్తి పొందుతానను కోడం."

"మీరు పొందరు. మీలోని మృగం పొందుతుందను కున్నాను."

"ఇదికాదు నేను కోరేది."

"యేది ?"

"హృదయం."

"అది పరాయత్తం."

"మరి దేహాన్ని అమ్ముతున్నారా, వేశ్యవలె."

"వేశ్యకన్నా అధమంగా, వుచితంగా, వుపకారం పొంద మంటూరా ?"

"మిత్రుడిదగ్గర్నించి"—

"నాకు మిత్రులు లేరు. వుండరు."

"ఐతే నాకీ బిల్ అఖ్ఖర్లేదు."

"ఐతే యింక మీ సహాయం మాకొద్దు."

"తప్పదా ?"

"తప్పదు."

ఆలోచించాను నుంచుని.

"పోనీ నాబిల్ విలువమాత్రం తీసుకుని వెళ్ళనిస్తారా ? అన్యాయంగా యెక్కువ తీసుకోడం తప్పుకదా ?"

"సరే"

నాచేత్తో ఆమె చెంపల్ని తాకాను

"యీ త్యాగానికై యెంత రక్తం మీ హృదయంలోంచి వొలికివుంటుందో నాకు తెలుసు" అన్నాను

"బిల్ తీరిందికాని మీ వాత్సల్యం తీరలేదు" అని దగ్గిరికి వచ్చి నా ముఖాన్ని పట్టుకుని ముద్దు పెట్టుకుంది

"ఈ జన్మంలో నేను పంపగల బిల్లుల మొత్తమంతాతీరింది" అన్నాను

లక్ష్మీ పవర్ ప్రెస్, తెనాలి